

СЕКЦІЯ 11

Економіка природокористування і охорони навколишнього середовища.

УДК 332.27

Коркушко О.Н., канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри фінансів, обліку та оподаткування ім. С.Юрія

Семеній Д.В., здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Навчально-реабілітаційний заклад вищої освіти «Кам'янець-Подільський державний інститут», м. Кам'янець-Подільський, Україна.

ОХОРОНА ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ: ЕКОНОМІКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Ключові слова: охорона земель, контроль, природні ресурси, екологія, законодавство.

Земля є найціннішим та найпершим джерелом багатства, і це її значення визнається завдяки тому, що вона є результатом природного створення, а не продуктом праці людини. Збільшення запасів земельних ресурсів за бажанням чи потребою людини неможливе через незмінний обсяг землі на планеті.

Раціональне використання та охорони земель набуває ще більшого значення, якщо взяти до уваги, що ця проблема є не просто економічною, але і екологічною. Охорона та використання земель є важливою складовою охорони природного середовища.

Україна має обмежену кількість неосвоєних земель, та вони знаходяться в основному у місцях, які зазвичай є непридатними для господарського використання через свою географічну особливість (яри, схили). Тому, особливо важливо, мати ефективну систему правового регулювання стосовно земель, яка б забезпечувала їхню охорону та раціональне використання. У відповідності до Конституції України [2] та Земельного кодексу України [1], земля визнається основним національним багатством і перебуває під особливою охороною держави. Це свідчить про важливість землі як ресурсу, який відіграє ключову роль у життєдіяльності людей і у збереженні національної спадщини. Законодавство визнає, що земля є особливим об'єктом, який потребує особливого режиму охорони з боку держави.

Взявши до уваги природне походження землі і її ключову роль у житті суспільства, її охорона і раціональне використання стають надзвичайно важливими завданнями як для економіки, так і для екології. Земля є не лише джерелом матеріального багатства, але і фундаментом для забезпечення екологічного балансу та збереження природних ресурсів. Земля має подвійну природу та значення. З одного боку, вона є самостійним об'єктом господарського використання, ресурсом, який можна обробляти, забудовувати та використовувати для різних цілей. З іншого боку, земля також є необхідною складовою довкілля, і вона взаємодіє з іншими природними елементами, сприяючи формуванню складних екологічних систем, таких як ландшафти, заповідники, заказники, та інші природні комплекси.

Згідно з Земельним кодексом України, охорона земель – це система правових, організаційних, економічних та інших заходів, спрямованих на раціональне використання земель, запобігання необґрунтованому вилученню земель сільськогосподарського призначення, захист від шкідливого антропогенного впливу, відтворення і підвищення родючості ґрунтів, підвищення продуктивності земель лісового фонду, забезпечення особливого режиму використання земель природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення [1].

Встановлюючи диференціацію правових режимів різних категорій земель, особливості земельної правосуб'єктності власників земельних ділянок та землекористувачів, права та обов'язки учасників земельних правовідносин, держава тим самим проводить політику охорони земель. Таким чином, охорона земель здійснюється як на регулятивному, так і на охоронюваному рівні реалізації правовідносин.

Варто зазначити, що охорона земель розпочинається не із застосування норм права за вчинене правопорушення у цій сфері суспільних відносин, а з розробки і прийняття

нормативно-правових актів, направлених на охорону земель. Від того, наскільки повно і всебічно питання охорони земель урегульовані в законодавчих актах, залежатиме ефективність їх охорони. Норми права діють з набранням чинності закону, який містить ці норми, а не з моменту вчинення винним правопорушення.

Охорона земель досягається не тільки за допомогою санкцій, а й за допомогою матеріальних стимулів. Як ті, так і інші зацікавлюють, заохочують до цього. Засоби охорони, які стимулюють належну поведінку, зі зростанням рівня свідомості і вихованості людей будуть поступово витіснити і замінити собою міри відповідальності, тобто засоби охорони стримуючого характеру.

Отже, поняття охорони не зводиться лише до відповідальності, воно значно ширше. Притягнення до відповідальності — це лише частина великої і важливої проблеми охорони земель. Тому вважається принципово неправильним зводити правову охорону земель до тієї чи іншої форми відповідальності. У цьому випадку вся величезна і надзвичайно важлива правова, економічна та організаційна діяльність як самих власників землі, землекористувачів, так і відповідних державних органів щодо запобігання порушенням в галузі охорони земель залишається нібито в тіні, а на передній план висувається примусовість права.

Економіко-правова система України передбачає здійснення контролю за використанням та охороною земель. Земельний контроль є одним із важливих засобів реалізації конституційного положення про визнання земель «основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави».

Відповідно до Земельного кодексу України, контроль за використанням та охороною земель полягає в забезпеченні додержання земельного законодавства України всіма суб'єктами відповідних суспільних відносин: органи державної влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації та громадяни [1]. Контроль має на меті попередження та виявлення правопорушень, вжиття заходів впливу на порушників і поновлення порушених прав землевласників і землекористувачів.

Форми контролю за використанням та охороною земель включають у себе державний контроль (система заходів і процедур, які здійснюються компетентними державними органами для забезпечення додержання земельного законодавства та норм); самоврядний контроль (форма контролю, що здійснюють органи місцевого самоврядування, які відповідають за дотримання земельних норм і правил на своїй території); громадський контроль (участь громадських організацій і громадян у контролі за використанням та охороною земель, яка може включати в себе публічні обговорення, звернення до компетентних органів та інші дії, спрямовані на забезпечення виконання земельних правил).

Список використаних джерел: 1. *Земельний кодекс України* / Верховна рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>. 2. *Конституція України* / Офіс Президента України. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/constitution>

УДК 330.341.4: 338.33

Лазаренко В.І., доктор філософії в галузі економіки, завідувач відділу економіки природокористування в агросфері

Інститут агроєкології і природокористування НААН, м. Київ, Україна

ПОВЕДІНКОВИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ЯК ШЛЯХ ВІДНОВЛЕННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ АГРОСФЕРИ В ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Ключові слова: поведінкова економіка, екологічно безпечне виробництво, сталий розвиток, поведінка індивіда, сільське господарство, продовольча безпека.

Поведінковий інструментарій в економіці природокористування використовує методи і прийоми, спрямовані на вплив на економічну поведінку людей, зокрема, на їх рішення щодо використання та охорони природних ресурсів. Цей інструментарій враховує психологічні та